

PUSZTAI GABRIELLA – SZIGETI FRUZZSINA
(SZERK.)

**ELŐREHALADÁS ÉS LEMORZSOLÓDÁSI
KOCKÁZAT A FELSŐOKTATÁSBAN**

OKTATÁSKUTATÓK KÖNYVTÁRA 11.

Sorozatszerkesztő:

PROF. DR. PUSZTAI GABRIELLA

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, egyetemi tanár

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program, programvezető

Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ
(CHERD-H), vezető kutató

123847 sz. Társadalmi és szervezeti tényezők szerepe a hallgatói lemor-
zsolódásban, kutatásvezető

© SZERZŐK, 2021

© CHERD-H, 2021

PUSZTAI GABRIELLA – SZIGETI FRUZZSINA
(SZERK.)

**ELŐREHALADÁS ÉS LEMORZSOLÓDÁSI
KOCKÁZAT A FELSŐOKTATÁSBAN**

DEBRECEN, 2021

A kutatási jelentés a 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

A kutatás vezetője: *PROF. DR. PUSZTAI GABRIELLA*

Szakmai lektorok: POLÓNYI ISTVÁN, FÓNAI MIHÁLY

Szerkesztők: PUSZTAI GABRIELLA, SZIGETI FRUZSINA

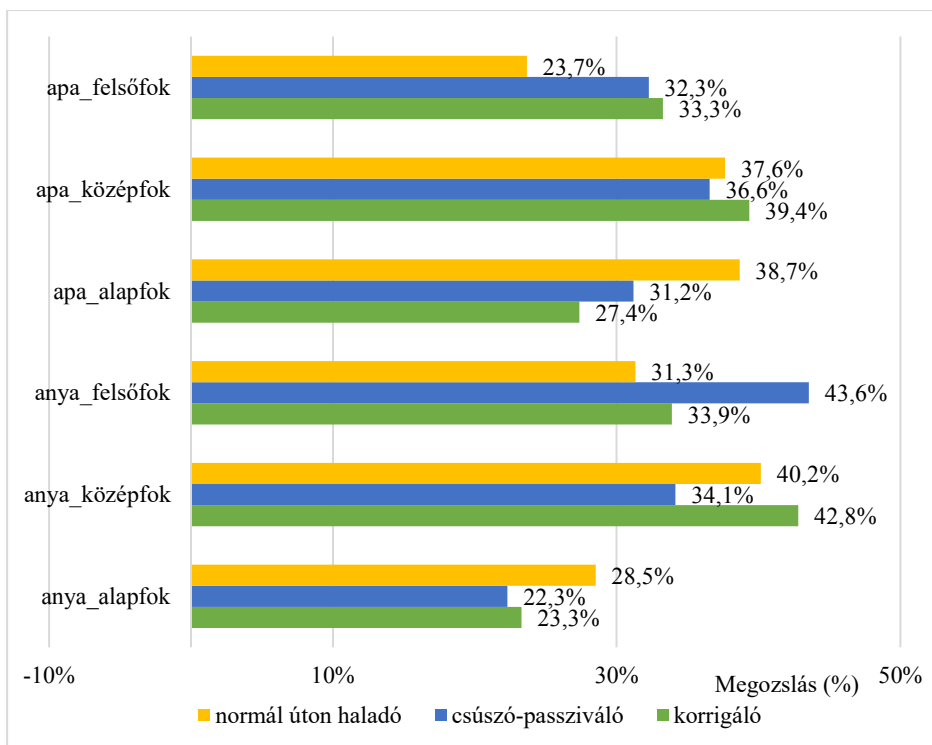
Technikai szerkesztők: SZIGETI FRUZSINA, GYŐRI KRISZTINA

Borítóterv: DEMETER-KARÁSZI ZSUZSANNA

ISSN 2732-1800
ISBN 978-615-6012-09-8

Tartalomjegyzék

1. A lemorzsolódottaktól a lemorzsolódási kockázatban levőig (Pusztai Gabriella).....	6
1.1. A hallgatói lemorzsolódás megközelítési módjai.....	6
1.2. A lemorzsolódott hallgatók.....	8
1.3. Perzisztens hallgatók, sztenderd haladók.....	10
1.4. A tanulmányi előrehaladási utak.....	11
1.5. A tanulmányi haladási klaszterek és a képzésterületek közötti összefüggések.....	15
2. A tanulmányi haladási utak és a társadalmi háttér.....	18
2.1. Demográfiai jellemzők és a szülők iskolai végzettsége (Szigeti Fruzsina).....	18
2.2. Hallgatói életutak az identitás tükrében (Pallay Katalin).....	20
2.3. Vallásosság és felekezeti hovatartozás (Demeter-Karászi Zsuzsanna)....	24
2.4. A hallgatók művelődési aktivitása (Bocsi Veronika).....	27
3. Középiszkolai tanulmányok.....	31
3.1. A középiskola típusa (Csók Cintia & Hrabéczy Anett).....	31
3.2. Többletpontok és pályaválasztás (Csók Cintia & Hrabéczy Anett).....	33
3.3. A szülők (tovább)tanuláshoz való viszonya (Tóth Dorina Anna).....	36
4. Felsőfokú tanulmányok és tapasztalatok.....	40
4.1. Perzisztencia (Fényes Hajnalka).....	40
4.2. Aki eredményes, kitart? Akadémiai és szakértelmiségi eredményesség (Ceglédi Tímea).....	41
4.3. A tanulási szokások (Győri Krisztina).....	44
4.4. Hallgatói elégedettség (Szigeti Fruzsina).....	49
4.5. Hallgatói bizalom (Szigeti Fruzsina).....	53
4.6. Hallgatói reziliencia (Szigeti Fruzsina).....	54
4.7. Oktatói kapcsolatok (Godó Katalin).....	57
4.8. A STEM képzésterületek hallgatóinak jellemzői (Alter Emese).....	59
4.9. A tanárszakos hallgatók jellemzői (Kovács Edina).....	63
5. Tanulmányok mellett végzett tevékenységek.....	68
5.1. Külföldi munka, külföldi tanulás (Dusa Ágnes Réka).....	68
5.2. Hallgatói munkavállalás (Kocsis Zsófia).....	73
5.3. Önkéntesség és állampolgári aktivitás (Markos Valéria).....	79
5.4. Szabadidő-eltöltés és egészségmagatartás (Kovács Klára).....	85
6. A lemorzsolódási rizikó növekedésének esélyét befolyásoló tényezők (Pusztai Gabriella).....	92
7. Összegzés (Pusztai Gabriella).....	100
8. Hivatkozott irodalom.....	102
Szerzőink.....	108
Az Oktatókutatók Könyvtára sorozat korábban megjelent kötetei.....	109

Khi-négyzet próba, $p \leq 0,05$.

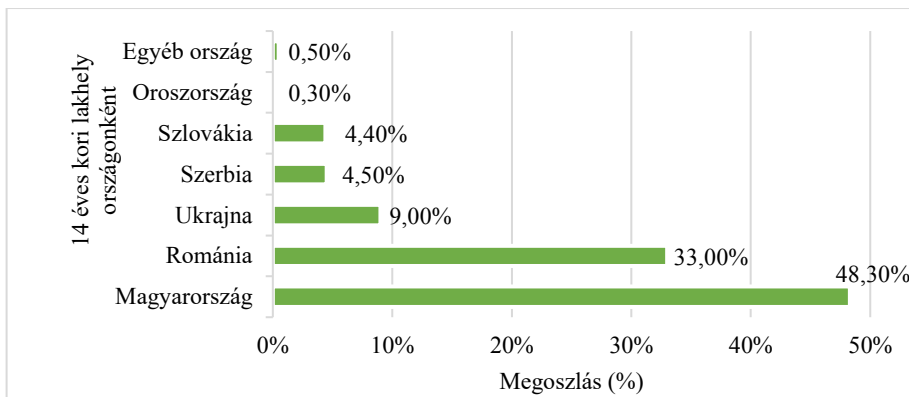
2. ábra. Az anya és az apa iskolázottsága a haladási utak klasztereiben (%)

Forrás: PERSIST 2019.

2.2. Hallgatói életutak az identitás tükrében (Pally Katalin)

A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-H) kutatásai a magyarországi (elsősorban Észak-alföldi) adatfelvételei 2003 óta minden esetben kiegészülnek a határon túli magyar tannyelvű felsőoktatási intézmények vizsgálatával. Jelen kutatás is kiterjedt Magyarországon kívül Szlovákiára, Ukrajnára, Romániára és Szerbiára, melynek következtében fontosnak tartottuk a válaszadók etnikai hovatartozásának vizsgálatát is.

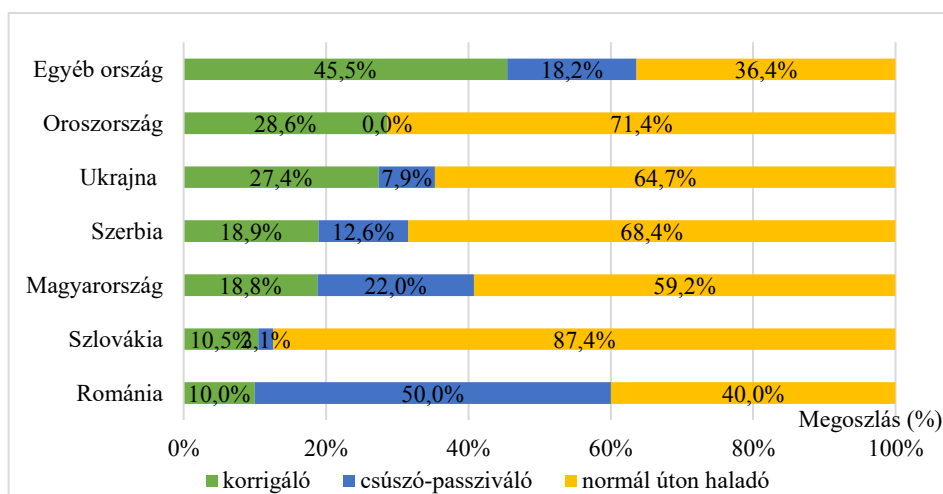
Kutatásunk során megvizsgáltuk azt is, hogy a megkérdezett hallgatók melyik országban éltek 14 éves korukban. A megkérdezettek közel fele Magyarországon élt (48,3%), 33,0% Romániából, 9,0% Ukrajnából, 4,5% Szerbiából, 4,4% Szlovákiából, 0,3% Oroszországból, 0,5% egyéb országból származik (3. ábra).

3. ábra. A 14 éves kori lakhely országoként (%)

Forrás: PERSIST 2019.

Jelen adatok szerint a 14 éves kori ország változó összefüggésben áll a haladási utakkal ($p \leq 0,05$). A Szlovákiában élőkre jellemző leginkább a sztenderd haladási út (87,4%), esetükben csekély mértékű a csúszás és passzíválás (2,1%). Romániában a megkérdezettek fele a csúszó-passzíváló hallgatói utat járja, melynek magyarázatára Karászi, Pallay és Tóth (2018) kutatása szolgál, miszerint a megkérdezett országok felsőoktatási intézményei közül Romániában biztosítják a legtöbb passzívált félévet, elkerülve ezzel a lemorzsolódást. A megkérdezett magyarországi hallgatók közül minden ötödik a csúszó-passzíváló klaszterbe tartozik. A kérdőívben konkrétan meg nem nevezett országok hallgatóira pedig leginkább az jellemző, hogy intézményt és/vagy szakot váltanak tanulmányaik során és/vagy átkerülnek fizetős hallgatói státuszba (4. ábra).

Khi-négyzet próba, $p \leq 0,05$.

4. ábra. A 14 éves kori lakhely a haladási utak klasztereiben (%)

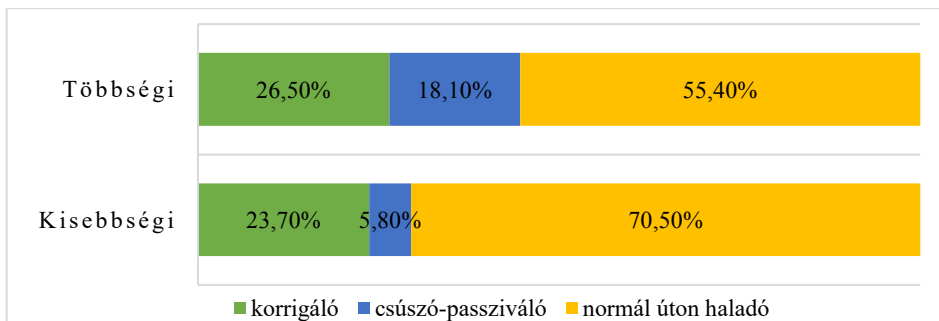
Forrás: PERSIST 2019.

Külön vizsgáltuk a hallgatók identitását az elsődleges és másodlagos etnikai hovatartozás szerint. A válaszadók döntő többsége magyarnak (82,9%) vallotta magát elsősorban, 12,6% romának, 3,5% ukránnak, 0,1% orosznak, 0,1% szlováknak, 0,1% romának, 0,6% egyéb nemzetiségűnek. Az egyes országok államalkotó nemzetiségéhez tartozókat többségiként (63%), a nem az államalkotó nemzethez tartozó válaszadókat kisebbségiként (37%) értelmeztük. A kisebbségi hallgatók 90%-a magyar, de román, ukrán, orosz, roma és más (nem megnevezett) nemzetiségű kisebbségi hallgatók is szerepelnek a mintában.

A határon túli magyar felsőoktatási intézmények hallgatóinak válaszai egybeesnek azoknak a kutatásoknak az eredményeivel, melyek szerint a határon túli magyarok identitására egyaránt jellemző a regionális (kárpátaljai, erdélyi stb.) és a nemzeti (magyar) hovatartozás (*Cserniczkó & Soós 2002; Csata et al. 2002; Ferenc & Séra 2013*). A különböző etnikumokba történő besorolás hátterében az állhat, hogy a magyar tannyelvű felsőoktatási intézményekben is tanulnak többségi hallgatók, illetve helyenként többségi tannyelvű hallgatók is kitöltötték a kérdőívet (pl. Ungvári Nemzeti Egyetem, Emanuel Egyetem).

A vizsgálatban résztvevő külföldi hallgatók miatt kiemelten figyeltünk a másodlagos nemzeti/etnikai besorolásra is. Ez esetben azt tudjuk megállapítani, hogy az elsődleges besoroláshoz képest csökkent a magukat magyarnak vallók aránya. A megkérdezettek 62%-a tartja magát másodsorban is magyar nemzetiségűnek. Ennek magyarázatára az szolgálhat, hogy a külföldi magyarság különbséget tesz a nemzeti hovatartozás és az állampolgárság között. Az állampolgárságot nem tartják feltétlenül szükségesnek ahhoz, hogy valaki a magyarsághoz tartozzon (*Cserniczkó & Soós 2002; Gereben 2005*). Emiatt másodlagosan is leginkább magyarnak tartják magukat a hallgatók, de többen a másodsorban az állampolgárságot adhatták meg. 24,2% másodsorban romának 5,7% ukránnak, 3,6% valamilyen más nemzetiségűnek, 3,4% szlováknak, 0,5% romának és 0,5% orosznak tartja magát.

Khi-négyzet próbával megvizsgáltuk a kisebbségi-többségi státusz és a haladási utak összefüggését, mely összefüggés szignifikáns ($p \leq 0,05$) (5. ábra). A kisebbségi státuszú hallgatók abban a körben, akik a normál haladási utat követik, a 70,5%-uk sztenderd haladó. A többségi hallgató körében ezzel szemben erősen felülreprezentáltak a csúszó-passzíváló hallgatók (18,1%), míg a kisebbségieknek mindössze 5,8%-a tartozik ebbe a továbbhaladási típusba. Mindkét csoport nagyjából negyede korrigáló hallgató, árnyalanyival nagyobb az arányuk a többségi hallgatók körében.

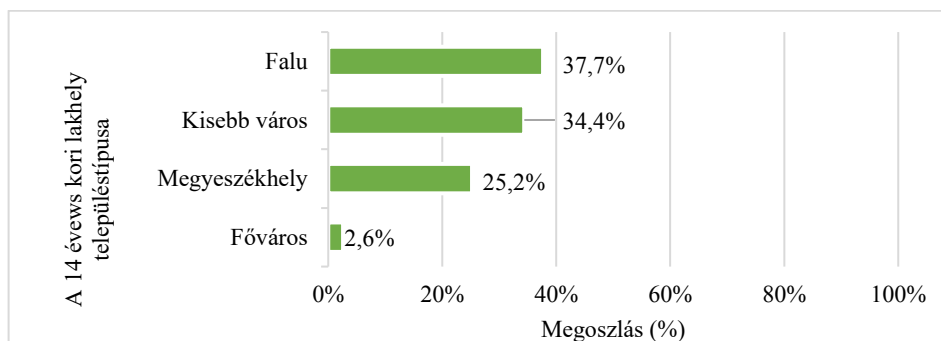

Khi-négyzet próba, $p \leq 0,05$.

5. ábra. A többségi és a kisebbségi hallgatók megoszlása a haladási utak szerint (%)

Forrás: PERSIST 2019.

A 14 éves kori lakóhely településtípusát tekintve a válaszadók többsége faluban él (37,7%), 34,4% kisebb városban, 25,2% megyeszékhelyen vagy megyei jogú városban, 2,6% fővárosban (6. ábra).

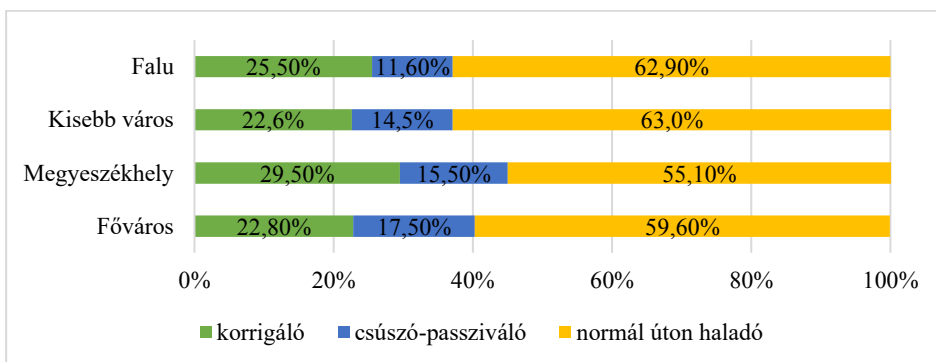

6. ábra. A 14 éves kori lakóhely településtípusa (%)

Forrás: PERSIST 2019.

A 14 éves kori lakóhely típusa és a hallgatói utak között szignifikáns összefüggés van ($p \leq 0,05$). A kisebb városból származó hallgatók tartoznak leginkább a szten-derd haladási klaszterbe, míg a megyeszékhelyen élők a legkevésbé. A csúszott és passzívált félévek leginkább a fővárosban élőkre jellemző (17,5%), de csekély arányban maradnak el tőlük a megyeszékhelyről vagy megyei jogú városból származó hallgatók (15,5%). A korrigálók leginkább a megyeszékhelyről származnak (7. ábra).

Miközben tehát azt váránk, hogy a kedvező lakóhelyi környezet, a többségi állampolgári lét, a nagyvárosi lakóhely segíti a hallgatót a zökkenőmentes pályafutáshoz, az adatok éppen ennek ellenkezőjét mutatják: a kisebbségi tanulók és a kisebb településekről származók felsőoktatási pályafutása folyik tervszerűen, zökkenők, kitérők, kényszermegállók nélkül. A lemorzsolódást előrejelző jelenségek társadalmi vetületének vizsgálata a lemorzsolódás jelenség új aspektusaira világít rá.

Khi-négyzet próba, $p \leq 0,05$.

7. ábra. A 14 éves kori lakhely településtípusa a haladási utak klasztereiben (%)

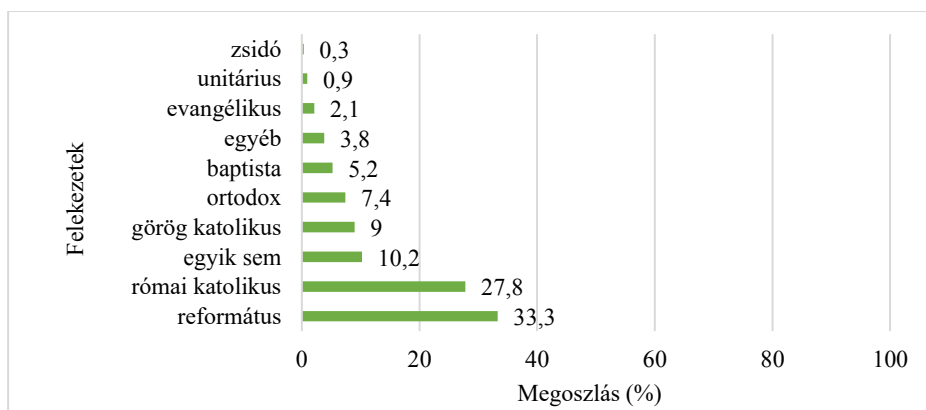
Forrás: PERSIST 2019.

2.3. Vallásosság és felekezeti hovatartozás (Demeter-Karászi Zsuzsanna)

Kutatásunkban megvizsgáltuk a felekezeti hovatartozás, a vallási önbesorolás, a templomba járási gyakoriság és az imádkozási szokások összefüggéseit a hallgatói haladási utak klasztereivel.

Saját bevallás alapján a mintába bekerült fiatalok 33,3%-a református, 27,8% római katolikus, 10,2% egyik vallást sem jelölte meg.

Adatainkból látszik, hogy a vallásos fiatalok alapvetően a nagy történelmi egyházak hívei, a kisebb egyházakhoz tartozó hallgatók megközelítőleg 20%-ban vannak jelen a válaszadók között (8. ábra).

8. ábra. Felekezeti hovatartozás (%)

Forrás: PERSIST 2019.